

Základy obchodního práva

Závazkové právo Právo cenných papírů

Obchodní smlouvy

Smluvní právo a závazkové vztahy

- **smlouva** a její podstata, závazkový vztah
- soukromoprávní zásady, **smluvní svoboda**, bezformálnost
- **závazkové vztahy**
 - ze smluv
 - z deliktu
 - z dalších skutečností (bezdůvodné obohacení, rozh. soudu, zák.)
- základní **pojmy**:
 - dlužník – věřitel
 - dluh – pohledávka
 - subjekty – objekty – obsah
- co vše do tématu patří?
 - vznik, výklad, změna, zajištění, zánik, následky porušení, promlčení ...

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Právní úprava v ČR – kam se podívat ?

- systém úpravy:
 1. **obecná část** – vznik, výklad, změna, zajištění, zánik, odpovědnost, promlčení; určení režimu vztahu ...
 2. **smluvní typy** – nejčastější „modelové“ vztahy; kupní, o dílo, úvěr, běžný účet ...
 + také smlouvy **inominátní** a smíšené
- dezintegrace, paralelní úprava
 - **občanský i obchodní zákoník** + další zákony
 - vztah *lex generalis* a *lex specialis*
 → nutnost řešit režim vztahu

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Režim vztahu

- než přistoupíme k řešení jednotlivých otázek, je nutno určit, **kdy jde o obchodní závazkový vztah** a kdy o jiný závazkový vztah
- vědět "**ve kterém jsme zákoně**"
- soubor několika kritérií, subjektivních i objektivních; nejde o jednoduché rozlišení vztahů „mezi podnikateli“ a „mezi nepodnikateli“
- obchodní právo **se týká nejen podnikatelů**
- rozhodující je ust. **§ 261 a 262 ObchZ**
 - + akcesoricky sleduje režim vztahu i **zajištění**
 - + stejně tak i **smlouva o smlouvě budoucí**
 - nejen smlouvy, ale i **delikty a bezdůvodné obohacení**

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Tzv. druhy obchodních závazkových vztahů

- běžný vztah „podnikatel – spotřebitel“ není obchodní vztah, **obchodní vztahy** jsou pouze následující:
- obligatorní
 - **relativní** (§ 261/1)
kritéria: subjekty + vztah k činnosti + zřejmost při vzniku
 - **relativní** (§ 261/2)
kritéria: subjekty + vztah k činnosti + zřejmost při vzniku
 - **absolutní/typový** (§ 261/3)
kritérium: vyjmenované smlouvy, na subjektu nezáleží!
 - **kombinovaný** (§ 261/6) – smluvní typ dle ObčZ + zbytek vztahu dle ObchZ
- **fakultativní** (§ 262) – možnost volby režimu vztahu, písemně; pozor § 262/4
- (absolutní **neobchod** (§ 261/7) – pojistná smlouva)

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Relativní obchody I. odstavec

- ❑ § 261/1 ObchZ:

"Tato část zákona upravuje závazkové vztahy mezi podnikateli, jestliže při jejich vzniku je zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti."
- ❑ kritéria: subjekt + předmět + zřejmost
- ❑ jednoduše – **vztah mezi dvěma podnikateli**
- ❑ zřejmost – např. IČO, firma, samotný předmět ?

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Relativní obchody II. odstavec

- ❑ § 261/2 ObchZ:

"Touto částí zákona se řídí rovněž závazkové vztahy mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, jestliže se týkají zabezpečování veřejných potřeb."
- ❑ kritéria: subjekt + předmět + zřejmost
- ❑ jednoduše – **vztah mezi podnikatelem a veřejnou správou**

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Absolutní (typové) obchody

- ❑ § 261/3 obchZ – **bez ohledu na subjekty vždy obchod**
 - vztahy uvnitř **obchodních společností**
 - vztahy uvnitř družstev
 - burzovní obchody, **úplatné** smlouvy týkající se **cenných papírů**
 - prodej a nájem podniku, **úvěr**, zasílatelství, tiché společenství, **akreditiv, inkaso, běžný účet**, vkladový účet, bankovní uložení věci, **bankovní záruka**, zástava obchodního podílu, kontrolní činnost ...
 - včetně zajišťovacích vztahů
- ❑ jednoduše – **vybrané vztahy "obchodní povahy" mezi kýmkoliv**

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Absolutní neobchod

- ❑ **pojistná smlouva**
- ❑ ať už uzavře kdokoliv, nikdy není obchodněprávní vztah

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Kombinovaný obchod

- ❑ § 261/6 ObchZ:

"Smlouvy mezi osobami uvedenými v odstavcích 1 a 2, které nejsou upraveny v hlavě II této části zákona a jsou upraveny jako smluvní typ v občanském zákoníku, se řídí příslušnými ustanoveními o tomto smluvním typu v občanském zákoníku a obchodním zákoníkem."
- ❑ použijeme oba zákoníky – z občanského pouze smluvní typ, zbytek obchod
- ❑ příklady: **prodej nemovitosti, nájem** (vše kromě podniku a doprav. prostředku), **přeprava osob, příkaz, výpůjčka** ...
- ❑ jednoduše – **smlouva mezi podnikateli, která je ale jinde než v obchodním zákoníku**

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Fakultativní obchod

- ❑ § 262 ObchZ

"Strany si mohou dohodnout, že jejich závazkový vztah, který nespadá pod vztahy uvedené v § 261, se řídí tímto zákonem."
- ❑ písemnost
- ❑ dostatečná určitost
- ❑ nesmí vést ke zhoršení postavení podnikatele
- ❑ jednoduše – **vztah mezi kýmkoliv, pokud si obchodní zákoník zvolí**

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Vztah ObchZ a ObčZ

- **lex generalis a lex specialis** – co není v ObchZ, řídí se dle ObčZ
 - občanský zákoník je tedy aplikovatelný širěji než jen skrze § 262/4
- existuje obchodní vztah (např. relativní obchod)
 - **kdy je tedy prakticky nutno použít ObčZ?**
 - pokud jde o tzv. **kombinovaný obchod** (§261/6)
 - pokud není určitá otázka upravena **v ObchZ vůbec** (§1)
 - pokud je určitá otázka upravena **v ObchZ pouze doplňkově** = „některá ustanovení o“ (např. smluvní pokuta, započtení) (oproti tomu tzv. komplexní úpravy – např. ručení, promlčení, náhrada škody, odstoupení...)
 - pokud ObchZ **výslovně odkazuje** (pojistná sml., úroky...)
 - pokud řešíme **odpovědnost nepodnikatele** (§262/4)
 - pokud je třeba uplatnit **ochranu spotřebitele** (§262/4)

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Ochrana nepodnikatele v § 262/4

1. **„...ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem“**
 - spotřebitel pouze fyzická osoba (změna 2010)
2. **„odpovědnost nepodnikatele se řídí ObčZ“**
 - nepodnikatel i obec, kraj, stát !

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Aplikační hierarchie úpravy - konkrétní smlouva

- Ústavní pořádek, mezinárodní smlouvy, komunitární úprava
- speciální předpisy (např. cenné papíry, veřejné zakázky)
- **kogentní** zákonná ustanovení ObchZ - §263; (příp. *kogentní ObčZ v případě jeho aplikace*)
- **SMLOUVA**
 - + **obchodní podmínky** všeobecné i jiné (§ 273)
 - + **obchodní zvyklosti** (§ 264/2)
 - + **vykládací pravidla** (§ 274)
- **dispozitivní** ustanovení ObchZ
- ustanovení občanského zákoníku
- obchodní zvyklosti (§ 1 ObchZ)
- zásady obchodního zákoníku

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Uzavírání obchodních smluv

Kontraktace – uzavírání a tvorba smluv

- smlouva – musí splňovat **obecné náležitosti** právních úkonů – určitost a srozumitelnost (zejména problém dodatečných změn), vážnost, svoboda, dovolenost
- zpravidla rozlišujeme: **podstatné** náležitosti, **pravidelné** náležitosti, **nahodilé** náležitosti
 - smluvní svoboda, smluvní typy a inomináty
- **forma smlouvy**: konkludentní, ústní, písemná, ověřené podpisy, notářský zápis
 - bezformálnost
 - § 272/1 – zákonná forma; smluvní forma
 - písemný návrh sám o sobě nevylučuje možnost ústní akceptace
 - lze i kombinace forem; lze odkaz na jiný dokument

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Kontraktace II

- základ v občanském zákoníku (§43a nsl):
 - návrh (**oferta**) + přijetí (**akceptace**)
 - úplný smluvní **konsensus; forma**
 - smlouva uzavřena účinností přijetí
 - možnost i opožděné akceptace za určitých podmínek
- v obchodním zákoníku volnější i **faktická akceptace** (§275/4)
 - přijetí provedením určitého úkonu (dodání, zaplacení)
 - 1) vyplývá ze zavedené praxe stran
 - 2) vyplývá z obchodních zvyklostí
 - 3) vyplývá z obsahu návrhu
- **veřejný návrh** (§276) – určen neurčitěmu počtu osob, trojstupňový proces
- **obchodní veřejná soutěž** (§281) – výběr nejvhodnějšího návrhu
- **formulářové smlouvy a obchodní podmínky** – všeobecné a jiné (§273); **vykládací pravidla**
- **adhezní smlouvy**

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Kontraktace III

- ❑ **předsmlavní odpovědnost** (§ 271)
- ❑ **pactum de contrahendo** (§289)
 - závazek uzavřít smlouvu ve stanovené době
 - předmět určený alespoň obecným způsobem
 - prekluzivní lhůta; + roční promlčecí
 - možnost vynutit uzavření smlouvy u soudu
 - clausula rebus sic stantibus (§ 292/5)

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Kontraktace IV

- ❑ **výklad projevu vůle** (§ 266) – vždy se zřetelem ke všem okolnostem, včetně jednání o uzavření smlouvy a zavedené praxe mezi stranami, jakož i následného chování stran
 - dle **úmyslu** jednající osoby, jestliže tento úmysl byl straně, které je projev vůle určen, znám nebo jí musel být znám
 - dle významu, který by mu **zpravidla** přikládala osoba v postavení osoby, které byl projev vůle určen
 - v pochybnostech vykládat **k tíži strany, která jako první** v jednání sporného výrazu použila
- ❑ **tíseň za nápadně nevýhodných podmínek** - v ObchZ se nebere zřetel! - § 267/2
- ❑ **změna** – v subjektech, v obsahu; forma změny – pozor v obchodu písemná i ústně (§ 272/2)

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Zajištění smlouvy

- ❑ posílení pozice věřitele; zajištění či utvrzení
- ❑ funkce především preventivní; zajišťovací, uhrazovací
- ❑ akcesorita a subsidiarita
- ❑ mnoho institutů vhodných pro různé vztahy; různé výhody a nevýhody
- ❑ nejen ty upravené v ObchZ, ale i v ObčZ a jinde!
- ❑ nespecifické (písemnost, odpovědnost...), specifické (ručení, zástavní právo aj....)

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Zajištění

- ❑ zástavní právo
- ❑ ručení
- ❑ smluvní pokuta
- ❑ bankovní záruka
- ❑ uznání závazku
- ❑ zajišťovací směnka
- ❑ zadržovací právo
- ❑ zajišťovací převod
- ❑ ...

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Jak smlouvu ukončit?

- ❑ s uspokojením věřitele, bez uspokojení věřitele
- ❑ opět nejen Obchz, ale i ObčZ
 - **splnění** – způsob §324nsl, místo (donosnost §337 x odnosnost §336), doba (ve smlouvě §340/1; §340/2; 369a/2; + spec. ust)
 - **započtení** pohledávek; ObčZ + § 358nsl ObchZ
 - **dohoda**; narovnání
 - **splnutí**
 - **odstoupení** (podst. x nepodst. porušení) §344-351
 - **odstupné** § 355 – něco jiného než odstoupení i než smluvní pokuta
 - **výpověď** (v ObčZ, ovšem aplikovatelné i zde)
 - **uplynutí doby**
 - **prekluze**
 - **nemožnost plnění** – dodatečná; §352-354
 - **smrt** – pouze u závazků osobní povahy
 - **zmaření účelu** §356 – možnost odstoupit

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Promlčená pohledávka

- ❑ neznamená zánik, jen oslabení nároku ,jeho podmíněnost neuplatněním námitky)
- ❑ obecná doba **čtyřletá** (na rozdíl od tříleté v občanském právu)
- ❑ **stavení x přetržení** doby
- ❑ možnost písemně dobu **prodloužit**
- ❑ max 10 let
- ❑ uznání závazku – nová lhůta
- ❑ možnost započíst – i promlčené pohledávky

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Následky porušení smlouvy

- přímo ze zákona
 - náhrada škody – skutečná škoda i ušlý zisk (§ 373 a násl.)
 - možnost odstoupení (§344 a násl.)
 - trvání původní povinnosti (zásadně)
 - zánik původní povinnosti pouze u tzv. *fixních smluv* (+ nepravá smluvní pokuta) § 349/3
- na základě smlouvy
 - smluvní pokuta (ve čtyřech možných podobách)
 - možnost odstoupení, příp. výpovědi (x „odstupné“)

u peněžitých navíc :

- úroky z prodlení

u nepeněžitých navíc :

- mnohem větší potenciál vzniku škody – zejména ušlého zisku
- přechod nebezpečí náhodné škody
- odpovědnost za vady

na základě smlouvy - další odpovědnost za vady (vč. záruční)

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Smluvní pokuta v českém právu

	náhrada škody nedotčena	náhrada škody plně paušalizována
zajištěná povinnost nezaniká		
zajištěná povinnost zaniká		

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Právo cenných papírů

Pojem a funkce

- cenný papír
 - listina (anebo zápis v evidenci), v níž je určité soukromé právo inkorporováno takovým způsobem, že bez této listiny (zápisu v evidenci) není možno toto právo jakkoliv uplatnit ani převést
 - funkce distribuční, cirkulační, investiční, mobilizační, platební ...

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Prameny právní úpravy

- ZCP - zák. č. 591/1992 Sb. o cenných papírech
- ZSŠ - zák. č. 191/1950 Sb. směnečný a šekový
- ObchZ - zák. č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník
- ZDluh - zák. č. 190/2004 Sb. o dluhopisech
- ZKI - zák. č. 189/2004 Sb. o kolektivním investování
- ZZSL - zák. č. 307/2000 Sb. o zemědělských skladních listech a zeměděl. veřejných skladech
- ZPKT - zák. č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu
- ...

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Klasifikace cenných papírů

- podoba – rozlišuje materiální podklad
 - listinná - nosič je hmotný → zpravidla listina
 - zaknihovaná - dematerializovaná - nosič je nehmotný → zápis v evidenci
- forma – rozlišuje způsob převodu
 - na doručitele (au porteur papíry) - převod smlouvou (i konkludentní) a předáním
 - na řad (ordrepapíry) - převod indosací (smlouva, rubopis a předání)
 - na jméno (au nom, rektapapíry) - převod písemnou postupní smlouvou a předáním
- typy cenných papírů
 - akcie, zatímní listy, dluhopisy, směnky, šeky, podílové listy, náložné listy, skladní listy, kupóny, opční listy, poukázky na akcie, cestovní šeky, zemědělské skladní listy

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Typologie cenných papírů

- ❑ **Podílnické**
 - na majetku - **podílové** - *podílový list*
 - na obchodní společnosti - **členské** - *akcie, zatímní list*
- ❑ **Obligační**
 - **dlužnické** (peněžitě právo) - *dluhopis, směnka, šek, cest. šek, kupon*
 - **zbožové** (právo na vydání věci) - *skladištní list, náložní list*
 - **transformační** (vedou k jinému CP) - *poukázka na akcie, opční list*
 - + *vyměnitelné a prioritní dluhopisy*
- ❑ **Věcněprávní** - *zemědělský skladní list*

(kótované / nekótované - obchodovatelnost na regulovaném trhu)

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Směnka jako cenný papír

- ❑ dlužnický cenný papír; **peněžitý dluh**
- ❑ vždy **listinná** podoba
- ❑ **platební i zajišťovací**
- ❑ přísně **abstraktní**, nesporný CP
- ❑ kauzální námitky pouze relativní
- ❑ **vlastní směnka** – slib zaplatit
 - emitent (výstavce) → remitent
- ❑ **cizí směnka** – příkaz zaplatit
 - emitent (trasant) → směnečník (trasát) → remitent

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Náležitosti směnky

- ❑ 1. označení, že jde o **směnku**, **pojaté do vlastního textu** listiny vyjádřené v **jazyku**, v kterém je listina sepsána;
- ❑ 2. **bezpodmínečný** příkaz zaplatit určitou **peněžitou sumu**;
- ❑ 3. jméno toho, kdo má platit (**směnečníka**);
- ❑ 4. údaj **splatnosti**;
- ❑ 5. údaj **místa**, kde má být placeno;
- ❑ 6. jméno toho, **komu** nebo na jehož řad má být placeno;
- ❑ 7. **datum a místo vystavení** směnky;
- ❑ 8. **podpis** výstavce.

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Směnečná klauzule

V Brně, 30. 4. 2010

SMĚNKA

Slibuji, že zaplatím Janu Remiášovi částku 10 000,- Kč dne 1. 6. 2010.

Josef Vystavěl

Litická 62, Brno
Josef Vystavěl

- ❑ označení, že jde o **směnku**, **pojaté do vlastního textu** listiny !
- ❑ řádná směnečná klauzule:
 - „za tuto směnku zaplatím“
 - „za tuto směnku zaplaťte“
- ❑ jazyková jednotota směnky (+ výjimky)

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Bezpodmínečný příkaz

V Brně, 30. 4. 2010

Za tuto směnku zaplaťte částku 1 000 Kč panu Karlu Novákovi, jakmile obdržíte zboží dle objednávky č. 1254-C2 ze dne 3.4.2010.

Směnečník: Jan Smělý, Praha

Josef Vystavěl

- ❑ **bezpodmínečný** příkaz zaplatit určitou **peněžitou sumu**
- ❑ informační avízové doložky možné, ovšem nesmí narušovat bezpodmínečnost příkazu (slibu)

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Směnečná suma

- ❑ bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou **peněžitou sumu**

V Brně, 30. 4. 2010

Za tuto směnku zaplaťte

částka: **10000 Kč**

komu: *Karel Novák, Polní 14, Brno*

částka slovy: *deset tisíc korun českých*

Směnečník: *Jan Smělý, Praha*

Josef Vystavěl

- ❑ jednoznačná částka včetně existující měny
- ❑ přednost má částka psaná slovy
- ❑ přednost má nižší částka

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Splatnost směnky

- vždy musí jít o jeden určitý den
- existují 4 možnosti
 - **fixní směnka** – přesné datum (1.6.2010, druhé červnové pondělí 2011 ...), ovšem nikoliv čas
 - **datosměnka** – určitý čas po vystavení (30 dní od vystavení)
 - **vistasměnka** – na viděnou; splatno při předložení
 - **lhůtní vistasměnka** – určitý čas po předložení (30 dní po předložení)
- pozor na neexistující dny

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Kdo komu má platit

- **kdo** má platit – **směnečník**
- **komu** nebo na jehož řad má být placeno – **remitent**
- postačí jméno a příjmení; může být původní jazykový tvar
- **forma směnky** – **na řad** nebo **na jméno**; rektadoložka

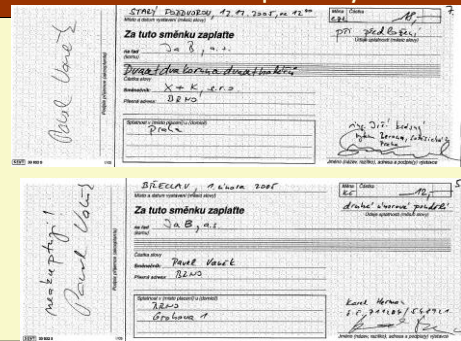
Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Místo vystavení a platební, podpis

- postačí název **obce**; i v původním jazyce
- **místo platební** - kde má být placeno
 - podpůrně místo uvedené u směnečníka
- **místo vystavení** směnky
 - podpůrně místo uvedené u výstavce
- **podpis** výstavce
 - není nutné více identifikovat
 - formální a materiální vady
 - samostatnost směnečných prohlášení
 - zástupce zavázán sám

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Náležitosti směnek - příklady

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Akceptace a směnečné rukojemství

- **akceptace – přijetí**
- pouze směnečník; stává se přímým dlužníkem
- stačí pouhý podpis na líci
- **aval – rukojmí**
- postavení jako avalát
- avalské prohlášení
 - úplné
 - částečné
 - holý aval

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Převody směnek

- rozhodující je forma: **na jméno, anebo na řad**
 - převod jen cesí x jen indosací
 - derivativní x originární nabytí práv
 - námitky zůstávají x námitky zanikají
 - cesionář musí prokázat oprávnění x postačí listina směnky
 - cedent musí oznámit dlužníkovi x není nutno oznámit
 - odpovědnost za dobytost jen pokud úplata x odpovědnost za zaplacení i přijetí
- účinky rubopisu – transportní, legitimační, garanční

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Indosace

- ❑ „Za mě na řad Jana Nováka.
Karel Remiáš“
- ❑ exonerační rubopis
 - sine obligo, bez záruky, bez závazku ...
 - x §9/2 ZŠS!
- ❑ rektaindosament
 - omezení garančních účinků
 - nejde o změnu formy (x rektadoložka výstavce)

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Uplatnění směnečných práv

- ❑ co dělat se směnkou, abychom dostali zaplacenou?
 - viz schéma
- ❑ co lze učinit, pokud akceptant při prezentaci nezplatí?
- ❑ co když nestihneme směnku včas protestovat?
- ❑ co se změní, pokud je na směnce údaj „bez protestu“, „bez útrat“?

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Děkuji za pozornost

JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.
josef.silhan@law.muni.cz